

BRIEF VAN DE WESTMINSTER SYNODE
AAN DE PREDIKANTEN VAN NEDERLAND

Samuel Rutherford

Gepubliceerd door Jakobus Koelman

Predikant te Sluis in Vlaanderen

WESTMINSTER SYNODE 1643-1649

Koning James van Engeland (1605-1625) was niet Puriteins gezind. Door diverse maatregelen kregen een Puriteinen een tegenzin tegen de Anglicaanse kerk. Vooral door drie zaken.

- Ten eerste. De koning probeerde het episcopaatsysteem in Schotland weer in te voeren
- Ten tweede. Hij ijverde tegen de strenge onderhouding van de rustdag door een lijst te laten uitgeven van geoorloofde Sabbatsbezigheden, zgn. Book of Sports.
- Ten derde. Zijn troonopvolger was met een Roomse vrouw getrouwd.

Onder Charles I (1625-1649) werd de toestand niet beter. De raadsman van de koning was William Laud, aartsbisschop van Canterbury, die allerlei liturgische vernieuwingen onder dwang oplegde. De Puriteinen werden overal achteruitgezet en de Rooms en met bijzondere voorkomendheid behandeld. De gevolgen konden niet uitblijven. De Schotten sloten in 1638 een verbond (Covenant) om het Catholicisme, dat men bedekt wilde invoeren, te keren.

Het gevolg was een oorlog, die aanvankelijk ongunstig voor de koning afliep. De koning riep een parlement bijeen, dat in 11 jaar niet gebeurd was. Omdat dit zgn 'korte' parlement, voor de koning niet sympathiek was, werd het spoedig ontbonden. De aanrukkende Schotten noodzaakten de koning een parlement bijeen te roepen; 'het lange' genoemd (1640-1644). De staatkundige opstand werd een religieuze. De meerderheid van de parlementsleden was Presbyteriaans en daarom tegen de bisschoppelijke macht. Eerst moest Stafford, de raadsman van de koning, het veld ruimen. Hij werd in 1641 terechtgesteld. Daarna werd William Laud gevangen genomen. Deze had altijd in verkeerde zin op de koning ingewerkt n.l. om tegenover het Presbyteriaanisme het Episcopalisme te steunen. Toen in 1641 de tijding van de Ierse Bartholomeüsnacht in Londen verbreid werd (12.000 Protestanten werden door de Rooms en vermoord) toen tastte men door. De koning werd voor de schuldige gehouden. Het parlement besloot tot wering van de bisschoppen uit het Hogerhuis. Charles I werd gedwongen dit besluit te ondertekenen. Daarmee werd de bisschoppelijke kerkinrichting als integrerend bestanddeel van de staat terzijde gesteld.

Het Lagerhuis, dat voornamelijk uit Presbyterianen bestond, besloot, sinds in 1642 de opstand uitgebroken was, zelf de kerkelijke zaken te regelen en riep de zgn. Westminster Synode bijeen (1643-1648). Deze begon 1 juli 1643 en eindigde na 1163 zittingen op 22 februari 1649. Zij bestond uit 151 leden en had een beslist Calvinistische neiging. Deze synode stelde samen en publiceerde:

1. De Westminsterse confessie. Oorspronkelijk had men beoogd een revisie van de 39 artikelen, maar onder den invloed van de Schotten ontstond een geheel nieuwe confessie, die zuiver calvinistisch was.
2. Twee catechismussen, een grote en een kleine.
3. Een nieuwe liturgie (directory for the public worship of God).
4. Een nieuwe kerkorde (form of presbyterial church).

Toen de Westminster Synode aanving, geleeek het alsof de bisschoppelijke Engelse Staatskerk vervangen zou worden door een Presbyteriale staatskerk. Tijdens de zittingen kreeg een andere partij een behoorlijk grote aanhang, n.l. de Congregationalisten of Independenten.

De afgevaardigden van Schotland deden alle moeite om de Presbyteriale Kerkregering gestalte te geven. Daarbij kregen ze belangrijke Independentische leraars tegenover zich. Zoals: Goodwin, Borroughs, W. Greenhill. Later voegde de beroemde dr. John Owen zich ook bij de Independenten.

Hieronder volgt een kopie van een brief die de Synode zond aan de Kerken in Nederland. Deze brief heeft Jakobus Koelman toegevoegd aan de uitgave van al de Brieven van Samuël Rutherford.

De navolgende brief is wel niet afzonderlijk van Mr. Rutherford alleen ingesteld, maar zijn adem heeft er nevens anderen overgegaan, en hij spreekt er ook in nevens zijn mede-afgevaardigden. Het is een brief, die de grote en vermaarde Synode te Westminster in het jaar 1644, op bevel van 't Parlement van Engeland, door haar afgevaardigden heeft doen schrijven aan de predikanten van Nederland, teneinde dat door middel ervan, de inhoud daarvan zou komen tot al de gelovigen van ons land. Doch tot op deze dag heeft men, immers zoveel mij bekend is, dat kostelijk juweel nooit in 't licht gegeven.

Doch de Zeeuwse kerken van het eiland Walcheren, dat ik tot haar billijke lof en roem graag verhaal, hebben door haar afgevaardigden op een zeer beweeglijke en christelijke wijze in een Latijnse brief daarop geantwoord, die gedrukt staat voor aan het boek van Guilielmus Apollonii, predikant te Middelburg, genaamd: "Consideratio quarundam Controversiarum", enz.

Het is in een bijzondere voorzienigheid Gods geschied, dat mij deze Synodale brief, met de eigen handen van de Deputati Synodi ondertekend, is ter hand gekomen, door een die ze had gevonden, ingelegd in een van de verkochte boeken van de Professor Scotanus te Franeker. Ik dacht, dat het niet onnut noch ontijdig was die nu bij Rutherfords brieven aan de dag te brengen, omdat hij nevens de andere gedeputeerden van de Synode, daarin tot de Nederlandse leraars en kerken spreekt; en omdat daardoor nadere opheldering en bevestiging wordt gegeven, van 't geen Rutherford in deze brieven zo dikwijls vermeldt, en met vele klachten aanhaalt van de snode handel van de bisschoppen, van hun opdringen van menselijke vonden, feestdagen, formulierdienst, plechtigheden, enz.

De Synode zond ook nevens deze brief een afschrift van dat heerlijk plechtig verbond van de drie koninkrijken, hetwelk ik niet nodig achtte, hierbij te voegen, hebbende over ettelijke jaren het gesteld in de "Punten van Reformatie", waar het te lezen is.

Deze brief stel ik hier eerst in 't Latijn, waarin hij oorspronkelijk geschreven is, en daarna in het Nederlands, zonder enige verandering.

Reverendi admodum Viri, et Fratres in Christo dilectissimi.

Nos Theologi, Caeterique, quos autoritas jam sedentis in Angliae Parlamenti coegit in Synodum, una cum eis quos e Scotiae delegavit Conventus Ecclesiae Generalis; Vos, quae decet observantiae, salutamus in Domino. Diu est ex quo credidimus calicem hunc, quem epotandum vindex Dei manus exhibuit, ac omne genus calamitates, sub quarum onere ingemiscit, et tantum non obruta est nostra Britannia, vestris auribus insonuisse.

Quinimo, cum ministris Satanae nihil antiquius quam (cum fraudibus et mendaciis ubique quaerunt sui sceleris patrocinium) aliorum conatus, pro repurgandae quam pollutum eunt Ecclesiae, tuendaeque quam proculcant libertate, ubique gentium defamare; fieri potest ut, per suos emissarios, nos etiam pinxerint apud vos quovis Aethiope nigriores. *Veremur* itaque, ne ob altum hactenus silentium de genuino, utut miseto, rerum Anglicarum statu, tum nostrae ipsorum innocentiae, tum vestrae omnium expectationi defuisse videamur. Sed date quaesumus, fratres charissimi, tremoris poculo pene ad stuporem ebriis, et summis cum augustiis ad hanc usque horam indies luctantibus veniam date, si in officio vobis tam debito, nobis tam necessario fuimus justo tardiores.

Liceat aliquando tandem onusta pectora in amicos sinus exonerare; repetere liceat illatam ab Antichristi asseclis Regno olim florentissimo cladem dicamus, an internecionem? Illi, illi sunt, qui post multa Reformationis impedimenta, multa Papatus Lenocinia, ad id virium pervenerunt, ut nisi praesto nobis sit, et in praesidiis Omnipotens Pater (cujus nec judicia methodum, nec miserationes numerum habent) stare videtur in procinctu (..)

Quantum aliquot retro lustris ista *Viperarum* progenies ad ruinam aliarum, quae Reformatae merito audiunt, Ecclesiarum ex industriae contulerit; quid ei Palatinatus eversus, quid prodita perditaque hupella debuit; quam ingeniose fovit et auxit calamitates, quibus interim medicam manum adhiere visa est; adeo vos ad unum omnes partim ratio, partim vero sensus edocuit, ut nostro non opus sit eloquio. Pariter et latere neminem arbitramur odium pene *Vatinianum*, quo vos id genus hominum prosequi amat, dum ex eis plurimi vestris omnibus ausi sunt locum et sortem inter *Ecclesias* Jesu Christi denegare: quoniam scilicet Praelatura facit Ecclesiam, Pontificatus (si fas dicere) proprii nominis Ministerium. Certi sumus apud nos in tribus hisce regionibus eo usque profecisse Sceleratissimam factionem, ut qui cuncta pontificiae religionis incrementa, purae deliquia, velit persequi, scribat oportet non epistolam, sed volumen. Ecquid enim est hujusmodi, quod non tentavit aliquoties? Imo quod non ex alignae parte perpetravit? Argumenta nobis sunt ad manum nimis, heu nimis, multa. Bonarum legum, quas adversus Pontificios patres nostri sanciebant, foeda suspensio; Iudicum, ne in mortis reos Sacerdotes aequam verrent sententiam, iniqua satis Prohibitio; Iesuitarum e suis carceribus liberatio; Coennobia, non Hiberniae tantum, sed et Angliae, tolerata, posiquam nostratibus externa quaeque seminaria satis impune replevissent; Papistarum Corypaei, vel invitis legibus, tam perspicuis, tam numerosis, in ipsam Aulam, ipsa dignitatum culmina conscendentes; alii vero summae donati impunitate, dum, qui eos in jus vocabunt, atro digni carbone censebantur; Missi hinc trans Alpes Mandatarii; et ab ipsae Romae recepti Nuncii, quibuscum etiam agitate sunt consilia; Romae denique addictissimi in gratiae gabiti, dum ministris Euangelii, et ejusdem Zelotis, persecutionumonus incubuit Aetnae gravior.

Erant autem haec in propatulo, sole (quod aiunt) meridiano clariora. Unde factum est, ut coeperint unae cum Praesulibus Presbyteri, quos *Circe Latialis* incantaverat, eodem fermento populum inbuere; totum fere Papismi loliem (si primatum excipiatis) per totam Angliam seminare; novos in cultu ritus inducere; plebem ad superstitionem

impellere; reluctantibus dicam dicere; se vero, illi qui pietatem lucro aestimant, in Romani Pontificis gremium recipere. Interea temporis obturata sunt eis ora, quibus natis in *Italiae* Ceremoniis obtemperare religio erat; aut recitare nequam Libellum, eum nempe per quem populus docebatur ludis nullo die licitis (si recte iudicent Ecclesiae quas nos Reformatas dicimus) ipsum diem Dominicum temerare. Quid memoremus multa millia, qua Pastorum, qua piorum e populo, qui exilium has ob causas vel subire coacti sunt, vel eligere? quorum aliquibus remotissimae finis Americae, nonnullis vestrae ditones, gratum hospitium praebuere. *Viciniora* lubet attingere: eo ventum audaciae, ut Scotiam adorti sint universam ariete novo, Libro scilicet uno Liturgiam, altero Canones Ecclesiastos, utroque farraginem Ceremoniarum Rituumque Romanensium continente. Hosce cum pro solita suae pietate Gens illa rejecerat Regiae prohdolor! Majestati persuasum eunt, non solum laesae Majestatis Crimen inurere, sed et in suam Gentem ingentem exercitum illico ducere; qui alendo tota factio Papicolarum opem simul, et opes non aperte minus, quam abunde, contulit. Quod si non ivisset obviam Summi Numinis providentia, Sctorum Copiis militaribus aspirando, illatasque eis injurias in apicum proferendo; si non obstitisset tanto facinori, Comitiam haec Parliamentaria tam opportune convocando, ut fratrum suorum innocentiae consulerent, et Regnorum paci; versa dudum fuisset nostra Britannia in Aceldama, et in fraterno alterius sanguine Natio altera triumphasset. Hoc enim male feriatis in animo, hoc in votis fuit. Sed visum est Deo Optimo Maximo publicis utriusque populi tum consiliis, tum rebus gestis, sic addeste, ut Regna vidimus ferruminata, quae isti divisa voluerunt. Quin et Angliam fere universam paenitendi Spiritus occupaverat, et ad statum meliorem anhelandi: Senatores praesertim honoratissimos ad domum Domini resarciendam, repurgandamque cupido invaserat logo piiSima. Atque hinc nil pene aliud, quam abeuntem procul hyemem, quam salutem una cum pace reducem sparare miseri coeperamus.

At enim verb (quod proferre nefas est fine novo gemitu) alind nobis, heu longe alind, in fatis erat: siquidem noster ille Deus, qui rodentem sensim tineam prius egerat, rugientem nuger Deonem induit. Id quod nos horrendae peccatorum mole promeriti sumus. quin et, si ad interitum jusque pessundemur, illius Justitiam celebrabimus, virgam excepiemus osculo, manum denique salutiferam praestolabimur.

Ut ut furit, sciat Orbi Christianus, eandem plane factionem, quae priorum mater audiit, novissimarum etiam cladium Genetricem extitisse. Non eam res adversus Scotiam male gesta, non praesentium Comitiorum fixa Reformandi sententia, vel hilum ab incepto deterruit: quin animos sibi sumpsit nuperrime, et fecit progressus multo quam ante hac ampliores. Nimum est, quod excitarunt in Hiberniae Rebellionem omnium, quas Sol unquam vidit, atrocissimam; utpote in quae (si Papistis eae de re gloriantibus fides adhibenda sit) ex unae Provinciae idque intra paucos menses, Protestantium plusquam Centum millia ceciderunt.

At multo majus, quod in Angliae serenissii Regis animum a summo ipsius fidelissimoque Concilio alienum reddidere, postquam eorum primipilaribus, pro eae quam meruere furca, non nisi virgam ostendisset, quod ei persuaserint (post conatum, in ipso Senatu egregios aliquot Senatores per armatos satellitesprehendendi) semet a Parlamento subducere, imo et exercitum cogere. Qui quidem exercitus, ut in tanti mali primordiis prae se ferre voluerunt, e solis confuari Protestantibus videbatur: quamquam tunc etiam temporis nihil Papicolis, quibus abdita consiliorum patuerunt, fere solennius. Quam et hic et alibi Gentium preces fundere, ut foelix id esset operis, saustumque, quod in bonum Causae Catholicae gerebatur in Angliae; quam profiteri, delitendum suis esse donec nostrae Religionis homines (si modo nostrae, si ullius

Religionis sint) se rebus hisce immiscuissent absque ullae regrediendi spe; tunc opportune prodeundum. Cui sane consilio respondit Eventus. Postquam enim sub specioso Regiae Praerogativae, Privilegiorum Regni, et prouissimae Religionis praetextu; bellum et arma spirare coeperant specie tenus Protestantes (quorum tamen magna pars ante hos tumultus, praeter minoris notae crimina, perduellionis rea peragebatur; alii se non minus obnoxios sentiebant, quibus accenseri merito debent vitiosi cum suis discipuli Clerici) statim Papistae (quibus hactenus nulla vis ab exercitu Regio illata est, Protestantibus interim etiam minus Causae nostrae favitibus, dira passis) ad arma capienda Regio diplomate; et promissis, solvendi, si deperderentur, armorum precii animantur; e primariis nonnulli ad praefecturas acciti sunt; tota denique gens pseudo-Catholica junctis viribus, suae gaudens superstitione usque ad ipsius Missae in loco non uno exercitium; et e partibus transmarinis (quibus vanis nulliusque fidei argumentis illuserant) opibus instructa, ac militibus nec non omni apparatu bellico, in omnes verae pietatis et augusti Senatus asseclas, depraedando, spoliando, trucidando, immane quantum grassata est undique!

Quae prima cluet apud nos et suprema Curia, cum persentisceret vafra haec instrumenta Nequitiae ab, ipsis merito intentatae, legem nostrarum severitate semet armatae vi protegere ac consilia longe pessima promovere; pro ea qua posset vigilantia, Classem una cum Regni propugnaculis in tuto ponere; legi etiam et libertati, sed ipsi draesertim Religioni quae omnes in acie quasi novaculae sitae erant) quam fieri potuit mature consulere nisa est. Coeterum ea se exeruit in hostibus nostris fucanda astutia (vel ea potius in irato nostro Patre, ob sequiorem longae pacis usum justa severitas) ut nondum nobis datum sit supplicantibus licet aliquoties, et Remonstrantibus, qua par erat animorum demissione, et dictorum veritate, Sacratissimam Domini Regis Majestatem e sceleratis eorum manibus vindicare; vel eis, quae jure debite sunt, poenas infligere: quin adhuc grassatur gladius, Anglorum saginatus carne, ac sanguine inebriatus gladius. Et, nequid nostratum forte miseriarum deesse cumulo videretur, haud ita pridem affecerunt, ut barbarus ille, et truculentus in Hibernis perduellionum coetus, non solum titulo, Subditorum Romano-Catholicorum nunc in armis etc. cohonestetur: sed et obtineat (cum redacti essent ad incitas) Regia scilicet indulgentia (praeter duodecim mensium inducias) quod nacti sunt potestatem retinendi; libertatem armorum cum pecunia alinude procurandi; quin etiam ipsius Majestatum, per se aut per Nuntios, adeundi: quo paratiores sint, tum illic protestantium reliquas excindere, tum huc confluere (uti coeperunt) ad eandem inter nos carnificinam exercendam, sub qua tantopere fratres alibi gemuerunt.

Haec fundi nostri calamitas est, hic status Reipublicae. Eccam autem, in medio tot procellarum, ab honoratissimis itriusque Domus Parlamenti Senatoribus convocatam hanc Synodum, ad Templum Domini suis consiliis instaurandum, tuendamque Religionis puritatem; Cui, pro Norma, sacrum Canonem; et, post Dei gloriam, cum Ecclesiis optime reformatis conjunctissimam unionem, ac cultum in tribus hisce Regnis quam fieri potest uniformem, pro scopo esse voluerunt. Sed et erga nos misellos, dum huic negotio toti incumbimus. serenissimi Regis animum irritarunt adversarii. Caeterum erigento nos, et adjuvante manu Christi, (cujus hoc opus est) fudamentum quaecunque laeti posuimus, Effati prophetici non immemores, *Quis tu, cui parvorum dies est despiciatui?*

Atque sic tandem (Fratres multis nominibus reverendi simul et diligendi) miserandam vobis rerum Anglicarum faniem vel umbram potius, exhibuimus, (faciem enim quis depingere potis est) jura pene deperdida, bona direpta, domus expoliatas, et effusum ubique sanguinem, ne nunc alia licet charissima memoremus. Si prosterni velit Deus, si proculcari sub hostium pedibus nostra corpuscula, fiat, fiat voluntas Domini. Modo

evenire posset, ut quae adhuc reliqua est Christi Ecclesia a furoribus Antichristi cruore nostre redimeretur, quam eum prodige, quam libentur funderemus? Sed, quod fidei Protestantium, ubicunque demum sint, quod universis Christi sanctis periculum, illud, illud est, quod nos angit unice; Sequidem in esle novimus inimicis iram plauē inextinguibilem, et quae nequaquam nostro sanguine satiabitur: nec enim contro nos accunditur qua peccatores, sed qua veritatis pedissequi sumus, et amassii puritatis, ad quam anhelamus indies. Quodsi nos eis Deus in praedam semel tradiderit, O quam horrendas statim tenebras subituri sunt, quam arcta vincula, quot-quot Bestiae Characterem repudiabunt in afflictis hisce ditionibus! Nec illic tantum, sed et alibi per Ecclesias in *Europa* Reformatas idem proculdubio facinus aggredientur. In competo vobis est, quanta Bestiae ascendenti ex abysso, quanta Mulieri Martyrum inebriatae sanguine, ante fatalem ipsius exitum, adversus chorum illum virgineum Agni sequacem, futura sit indignatio.

Quod ad Gentem attinet et Ecclesiam Scoticanam; fuerunt quidem illae ad extinguendum hasce, tam praeter modum, praeter naturam, ardentes flammās paratissimae: post humillimas supplicationes, Remonstrantias et declarationes, quibus Regiam Majestatem interpellarunt; se tandem etiam Mediatrices obtulerunt pro pace fratribus consilianda: postquam vero ista omnia susque deque habita sunt, contraxerunt publicum foedus cum Ecclesia et Gente Anglicana. Quin et pro salute utriusque Nationis; ac quam nutraque prositetur Religionis a communi hoste inpetitae; proque custodia, quantum in eis situm est, nativi cum suis Regnis Monarchae (pro ut legere est in Declaratione nuper edita, inque trium Regnorum solenni Foedere; per quae sane scripta sapientibus, et erga Christum haud male afrectis, quid eis in animo sit, constare potest lucidissime) ad arma confugere, et fraternis copias sua adjungere statuerunt. Nos etiam praeterea, quoniam id magnus Angliae Senatus expetiverat, Delegatos suos huc miserunt, quo melius eadem utrobiquae cultus forma promoveretur. Nobis autem (qui hac legatione fungimur) vix ullum jucundius spectaculum, quam oculis nostris jacta cernere, non in resolum fidei, sed in Ecclesiae quoque Regimine, Domus Dei fundamenta, per tam Sapientum, eruditorum, piorumque Theologorum conventum vere reverendum. Ac proinde officii nostri esse duximus (praesertim post initum foedus, quo nos ad id muneris obstrictissimos judicamus) una cum illis, remotiores Christi Ecclesias, de praesenti Anglorum conditione, certas facere; ut in posterum, qua erroribus qua imposturis eatur obviam.

Quid jam superest? Nisi ut, in isto rerum praecipitio runam nobis uniuersalem minitante, vos obfecremur (Fratres charissimi) primo ut nostra omnium miserias, nec non aequam et som junctam cum innocentia nostrimet defensionem felitis in aequa iudicii lance trutinare, si nobis ubique adversarii inurant Rebellionis stigmata, dum Regem debito principatu spoliare, et anarchiam in Ecclesias inducere velle criminantur; Nulli profecto dubitamus, quin ab istis nos opprobriis (quibus nihil unquam falsius pater ille Mendaciorem commentus est) quae sancte protestati sumus in nupero foedere (cujus apographum una mittimus hisce cum literis vobis humiliter offerendum;) abunde satis vindicabunt. Sin autem exorti quidem sunt filii Belial, qui adversus immerentes Dei Vicarium irritaverunt; si abusi Regio nomine simul et potestate id agunt unice, ut immunis ipsi sint a suppliciis, quibus dignos som Regni Tribunalia judicascent, ut arbore possint alios libertatibus, privilegii, vita, imo ipsa (quod Caput omnium est) Religione; si, quae nos arripulmus, arma non alio sumatur fine, quam ut nostra nobiscum tueamur ab in justa violentia (quod et vestrum nonnullis aliquoties contigifle merito credimus;) haec si ita se habeant singula, judicet inter nos et illos qui mundi habenas moderatur justus Dominus; cujus perinde opem poscimus, ac ista sincere sunt a nobis et veraciter allegata: Liceat interim apud Fratres,

quos salutat, haec *Epistola*, delectissimos innocentiae nostrae testimonium et in sacris eorum coetibus, quandocunque opus fuerit, Apologiam obtinere. Dein vestram nobiscum eadem in causa patientibus, ob quam ipsidura olim imo dira sustinuistis, sympathiam postulamus. Esset enim Laborantibus et dolentibus nequam magno refrigerio, si daretur, inter irati Patris verbera, fratrum viscera persentiscere: si quae Domino Jesu Christo in deliciis sunt Ecclesiae, memores quod et ipsae in corpore, nos ut ejusdem Christi domesticos tam diligere, quam agnoscere, dignarantur.

Denique vos obstestamur, Fratres, ut sicut Anticristi mancipia causam cui patrocinantur adversarii, suam judicant, ac ei proinde oleum pro virili impendunt et operam, ita et vobis cordi sit, quam nos tuemur: enim vero commune periculum est: nec post nostrum excidium licebit vobis salutem diutinam exspectare; quippe hostibus non cum personis tantalis, quanta cum pietate, cum verbo Dei; quaecunque demum Regio sit, in qua illam coruscare, hoc autem dominari sentiant. Modum quod spectat; et media nobis opitulandi, id totum quantum, quantum sit, Vobismet relictum omnino volumus. *Unicum* est quod nequam sane possumus non emendicare, nimirum preces, qua publice, qua privatim, ut *auditor precum* Deus post confracta carnis brachia (quibus soliti sumus niris, ah nimis, confidere) ipse se nobis salutiferum exhibeat; redeat cum pace veritas, ut fiat e tridus hisce Regnis Lignum unum in manu Domini; Nos autem viles operarii, ob inquinamenta pristina pudore suffussi (quibus incumbit nihilominus in tempestate lucuosa Templi instaurandi labor) ut ipsi figuram Domus integram advertentes, Architectis nostris (quorum quilitet dignus est qui Zerubbabel audiat) id cossimus exemplaris ob oculos ponere, quod sacris Literis, quod optime constitutie Ecclesiis, quod in re Cultus et fidei communi Britannorum concordiae erit maxime consentaneum; porro ut in planitiem eat omnis Mons. Et qui nunc in manibus nostris perpendicululu intuentur, cum positum viderint summum Lapidem, qua per est alacritate, Gratia, Gratia, nobiscum acclament.

Haec sunt de quibus de vestras Reverentias, et per easdem omnes (quorum curam geritis) Christi fidelis a nobis edoceri voluerunt Augusti hujus Regni Senatores: Quorum, ut etiam nostro ipsorum nomine Vos per Christum salvete, et valere ex animo precamur.

Vestris Reverentiis addictissimi in Christo Fratres,
 Gulhelmus Twissus, *Polocutor*
 Cor Burges, *Assessor*
 Johan. White, *Assessor*
 Henricus Robrough, *Scriba*
 Adonibam Byfield, *Scriba*
 Westmonasterii, 29 januarii 1644

Metellan,
 Alex. Henderson,
 Samuël Rutherford,
 Rob. Baillie,
 George Gillespie,

Ecclesiae Sentiaana Delegati

Zeer eerwaarde mannen, en zeer geliefde broeders in Christus.

Wij Theologen en anderen, die door de overheid van het nu zittende Parlement in Engeland tot een Synode vergaderd zijn, samen met degenen, die de Algemene Vergadering van de Kerk uit Schotland heeft afgezonden, groeten ulieden met alle behoorlijke eerbiedigheid in de Heere. Wij hebben reeds lang geloofd, dat die beker, welke de wrekende hand Gods ons heeft gegeven uit te drinken, en allerlei zwarigheden, onder wiens last ons Brittannië zucht, en bijna verzonken is, in ulieder oren geklonken heeft. Ja, wat meer is, omdat de dienaren van de Satan niets algemener is, dan, terwijl zij overal door bedriegerijen en leugens bescherming voor hun boze stukken zoeken, de pogingen van anderen, om de Kerk te zuiveren, die zij verontreinigen, en de vrijheid te beschermen, die zij met voeten treden, op alle plaatsen zwart te maken, zo kan 't gebeurd zijn, dat zij door hun uitgezonden ook ons bij ulieden op het allerlelijkst afgeschilderd hebben.

Zo vrezen wij dan, dat wij wegens ons tot nog toe diep stilzwijgen aangaande de rechte, hoewel ellendige, staat van de zaken in Engeland, eensdeels onze eigen onnozelheid, anderdeels ulieder aller verwachting niet voldaan hebben. Maar vergeeft het, dat bidden wij, zeer lieve broeders, aan ons, die door de beker van de bezwijming bijna tot verbazende ongevoeligheid dronken zijn, en met de grootste benauwdheden dagelijks tot op deze ure worstelen, vergeeft het, zo wij in een plicht, die wij ulieden zo schuldig zijn, en die ons zo nodig is, al te traag zijn geweest.

Laat het ons eindelijk eens geoorloofd zijn, onze volle borst in de schoot van de vrienden te ontlasten; laat ons toe te verhalen, wat slag, of zullen wij zeggen dodelijk verderf? de aanhang van de antichrist dit eertijds zeer bloeiend koninkrijk heeft toegebracht. Zij, zij zijn het, die na vele hinderpalen gelegd aan de hervorming, na vele afhoereringen naar het pausdom, eindelijk zo sterk geworden zijn, dat indien de Almachtige Vader ons niet nabij is, en beschermt, Wiens oordelen van ondoorzoekelijke orde, en Wiens ontfermingen ontelbaar zijn, zo schijnt een geheel verderf ophanden te staan.

Hoeveel dit adderengebrouwsel ettelijke vijf jaren herwaarts tot de ruïne van andere kerken, die met recht gereformeerde genoemd worden, met opzet toegebracht heeft; wat de geruïneerde Paltz, en het verraden en verloren Rochel aan hen schuldig is geweest; hoe gauw het de zwarigheden heeft gevoed en vermeerderd, die het ondertussen de genezende hand scheen te lenen; dat heeft ulieden allen tezamen ten dele de reden, maar ook ten dele 't gevoelen zowel geleerd, dat ons spreken daartoe niet nodig is. Insgelijks oordelen wij dat voor niemand onbekend is, de bijna dodelijke haat, welke die soort van mensen ulieden toedraagt, terwijl de meesten ervan aan al ulieder Kerken hebben durven een plaats en deel onder de Kerken van Jezus Christus weigeren, omdat namelijk het bisdom de kerk maakt, en het priesterschap, zo men 't mag zeggen, de eigenlijk genoemde predikdienst.

Wij zijn verzekerd, dat die ondeugendste partij zover bij ons in deze drie rijken toegenomen is, dat zo wij al de aanwas van de paapsen, en het afnemen van de zuivere godsdienst ten volle zouden willen verhalen, wij niet een brief, maar een boek zouden moeten schrijven. Want is er wel iets zodanigs, dat zij niet ettelijke malen heeft ondernomen? Ja dat ze niet in enig deel uitgevoerd heeft? Wij hebben, helaas, al te veel bewijzen daartoe bij de hand; de snode opschorting van goede wetten, die onze vaders tegen de papisten maakten; het genoegzaam onrechtvaardig verbond van de rechters, opdat ze geen rechtvaardig vonnis zouden vellen tegen de doodschuldige priesters; de bevrijding van de Jezuieten uit hun gevangenissen, het verdragen van de kloosters niet alleen van Ierland, maar ook van Engeland; nadat ze allerlei buitenlandse kweekscholen met onze inboorlingen gevuld hadden. De belhamels van

de papisten heeft men in weerwil van de wetten, die zo klaar en zo machtig velen zijn, zelfs in het hof, en tot de hoogste waardigheden laten opkomen, en anderen zijn begiftigd met de hoogste onstrafbaarheid, terwijl degenen, die hen voor 't gerecht riepen, als een zwarte kool waardig, gevonnist werden. Men heeft van hier over de Alpen gelastigden afgezonden en van Rome zelfs zijn er boden ontvangen, met welke ook raadplegingen gehouden zijn; eindelijk dezulken die Rome allertoegelegenst waren, zijn begunstigd; terwijl de dienaren des Evangelies, en de ijveraars daarvoor, de allerzwaarste last van vervolgingen zijn opgelegd.

Deze dingen nu waren openbaar, en klaarder, gelijk men spreekt, dan de middagzon. Waardoor het gebeurd is, dat de predikers samen met de bisschoppen, die de Italiaanse boeleerster betoverd had, begonnen zijn 't volk dezelfde zuurdesem in te planten, en bijna het gehele onkruid van 't pausdom, indien u de pauselijke oppermacht daar uitneemt, door geheel Engeland te zaaien, nieuwe plechtigheden in de godsdienst in te voeren, 't gewone volk tot bijgeloof aan te drijven, de weerstrevenden proces aan te doen, en zichzelf, namelijk zij die menen dat Godzaligheid een gewin is, in de schoot van de roomse paus te begeven.

Ondertussen zijn de monden gestopt geweest van diegenen, die gewetenszaak maakten van de plechtigheden in Italië geboren, op te volgen, of dat ondeugende boek te lezen, namelijk waardoor het volk geleerd werd, met spelen, die op geen dag geoorloofd zijn, indien de Kerken, die wij gereformeerden noemen, recht oordelen, zelfs 's Heeren dag te verontheiligen. Wat zullen wij verhalen van vele duizenden, zowel leraars als Godzaligen onder het volk, die om deze oorzaken gedwongen zijn ballingschap te ondergaan, of te verkiezen? Aan welke enige de eindpalen van het vergelegen Amerika en aan ettelijke andere de plaatsen van ulieder gebied een aangenaam verblijf gegeven hebben.

Ons lust, nadere dingen aan te roeren. Men is tot die stoutheid gekomen, dat ze geheel Schotland met een nieuwe muurbreker aan boord zijn gekomen, te weten, met een boek bevattende een Liturgie, en met een ander, begrijpende kerkelijke Canones, beide vervuld met een mengelmoes van roomse plechtigheden en kerkgewoonten. Wanneer dat volk die boeken, naar hun gewone Godzaligheid, had verworpen, gaan ze zijn koninklijke majesteit, helaas! daartoe overhalen, dat hij hen niet alleen schuldig verklaart aan de misdaad van gekwetste majesteit, maar ook terstond een zeer groot leger tegen zijn eigen volk op de been brengt, om hetwelk te onderhouden de gehele partij van de paapsgezinden, hun hulp tegelijk, en hun middelen niet minder openlijk, als overvloedig toegebracht heeft. Indien de voorzienigheid des Allerhoogsten niet was uitgekomen, door de krijgsmacht van de Schotten kloekmoedig te maken, en het ongelijk hen aangedaan, in 't openbaar te brengen; indien die niet dit grote en snode werk tegengestaan had, door deze Parlementsvergadering zo tijdig samen te roepen, opdat ze voor de onnozelheid van hun broederen, en voor de vrede van de koninkrijken zouden zorg dragen, ons Brittannië zou reeds lang omgekeerd zijn geweest in een Akeldama, en de ene natie zou in de andere zijn broederbloed getriomfeerd hebben. Want dat hadden die ondeugende mensen in de zin, dat was hun wens. Maar het geliefde de Allerhoogste en goedertierenste God, zodanig de openbare raadslagen en handelingen van beide die volkeren nabij te wezen, dat wij de koninkrijken nu aaneengehecht hebben gezien, die zij willen verdeeld hebben; ja er was bijna op geheel Engeland een geest van bekering, en van naar een beter staat te snakken, gekomen.

Inzonderheid hadden de HoogEerwaarde Raadsheren een zeer Godzalige begeerte bevangen, om het huis des Heeren te verbeteren, en te zuiveren. En daaruit hadden wij ellendigen bijna niet anders begonnen te hopen, dan dat de winter ver voorbij ging, en dat het welvaren met de vrede samen wederkwam.

Maar waarlijk, 't geen wij niet mogen zeggen zonder nieuwe zuchtingen, voor ons was wat anders, helaas! vrij wat anders bestemd; want die onze God, die tevoren ons als een allengs invretende mot was geweest, heeft onlangs de gedaante van een brullende leeuw aangenomen; 't geen wij door de schrikkelijke menigte van onze zonden verdiend hebben; ja ook, indien wij tot de ondergang toe met voeten vertreden worden, zullen wij Zijn gerechtigheid roemen, Zijn roeden zullen wij kussen, en eindelijk Zijn heilbrengende hand verwachten.

Hoe het ook zij geweest, laat de christenwereld dit weten, dat diezelfde partij, die de moeder is geweest van de vorige ruïnen, ook de voorbrenghster is geweest van deze laatste ellenden. Noch haar ondernemingen tegen Schotland, noch het vastgestelde voornemen, van de tegenwoordige Parlementsvergadering om te hervormen, hebben haar in het minst niet van haar aangevangen werk afgeschrikt; ja zij hebben zeer onlangs nieuwe moed genomen, en veel wijder vorderingen dan tevoren gemaakt. Het is te veel, dat ze in Ierland de allerwreedste opstand verwekt hebben, boven allen die ooit onder de zon zijn geweest: als in dewelke, indien men papisten, over die zaak roemende, geloof mag geven, uit een provincie, en dat binnen weinige maanden, meer dan honderduizend protestanten gesneuveld zijn.

Maar 't is veel meer, dat ze in Engeland 't hart van de goedertierenste koning vervreemd en afkerig gemaakt hebben van zijn allergetrouwste raad, nadat die aan de voornaamste van hen, in plaats van de galg, die zij verdiend hadden, de roede getoond had; en dat ze hem overreed hebben, nadat hij gepoogd had, zelfs in de grote raad ettelijke voortreffelijke raadsheren door gewapende hellebaardiers gevangen te nemen, zich van 't Parlement te onttrekken, ja, ook een leger te werven. Welk leger wel scheen, gelijk zij in de eerste beginselen van zo'n groot kwaad hebben willen voorgeven, uit enkele protestanten bijeengebracht te worden; hoewel ook toen ter tijd voor de papisten, voor welke de geheime raadslagen openbaar zijn geweest, niets algemener was, dan en hier, en elders gebeden te doen, opdat dat werk gelukkig en voorspoedig mocht zijn, dat ten goede van de katholieke zaak werd betracht, en dan openlijk genoeg te belijden dat de hunnen zich moesten schuilhouden, totdat de mannen van onze godsdienst, indien maar van onze, ja van enige godsdienst, zich in deze zaken zouden ingemengd hebben, zonder enige hoop van terug te keren, dat ze alsdan tijdelijk moesten te voorschijn komen; met welke raad waarlijk de uitkomst is overeengekomen. Want nadat die schijnprotestanten, onder het schone voorwendsel van 't koninklijke voorrecht; van de voorrechten van het koninkrijk en van de zuiverste godsdienst, hebben begonnen de oorlog en wapenen ter hand te nemen, hoewel een groot getal van die genoemde protestanten vóór deze beroerten, behalve aan enige mindere misdaden, ook aan verraad en opstand schuldig verklaard werden, en anderen zich niet minder schuldig gevoelden, bij dewelke met recht ook de ondeugende Clergie met haar discipelen moet gerekend worden, zo zijn de papisten, die tot nog toe geen geweld aangedaan zijn van het leger van de koning, terwijl ondertussen de protestanten, ook die onze zaak niet zeer begunstigen, vreselijke dingen hebben moeten lijden, door een koninklijk geschrift, en door beloften van de prijs van de wapenen zo zij verloren werden, te betalen, aangemoedigd, om de wapenen aan te vatten, ettelijke van de voornaamste van de papisten zijn ontboden, om het bevel te voeren; eindelijk heeft 't gehele vals-katholieke volk met

samenveoegde krachten, genietende hun bijgeloof ook tot viering van de Mis in verschillende plaatsen, en uit de overzeese verblijfplaatsen, die zij met ijdele en geheel onwaarachtige redenen bedrogen hadden, met geld en soldaten, en allerlei krijgsgereedschap voorzien, van alle kanten op een uitnemend wrede wijze gewoed, tegen allen, die de ware Godzaligheid en de hooggeduchte raad aankleven, en dat door roven, plunderen en doden.

Het hof, dat bij ons het eerste en hoogste erkend wordt, bemerkende, dat deze snode werktuigen van verkeerdheid zich met gewapende hand beschermden tegen de gestrengheid van onze wetten, die met recht tegen hen gedreigd was, en dat ze zeer boze raadslagen voortzetten, heeft naar die vlijtigheid, welke bij hen is, zo vlug als 't mogelijk is geweest, getracht, de vloot en de grensplaatsen van 't koninkrijk in veilige stand te stellen, en ook voor de wet en vrijheid, maar inzonderheid voor de godsdienst zelf, die alle in 't uiterste gevaar waren, van verloren te gaan, zorg te dragen. Voorts is er bij onze vijanden zo'n loosheid gebruikt, door de schijn te geven, of liever, zodanig is de rechtvaardige gestrengheid geweest in onze vertoornde Vader, wegens het kwaad gebruik van onze langdurige vrede, dat het ons tot nog toe niet gegeven is, hoewel wij ettelijke malen onze verzoeken en tegenwerpingen daartoe hebben gedaan met behoorlijke vernedering van de gemoederen, en waarheid van de woorden, de allerheiligste majesteit van onze Heer Koning uit hun schelmachtige handen weer te krijgen, of hun de welverdiende straffen op te leggen; ja tot op deze dag wordt het zwaard door het vlees van de Engelse vet, en door hun bloed dronken gemaakt. En opdat er misschien niets mocht schijnen te ontbreken aan de menigte van onze ellenden; zo hebben zij niet lang geleden teweeggebracht, dat die barbaarse en bloedige hoop van rebellen in Ierland niet alleen met de titel van Rooms Katholieke onderdanen nu in de wapenen, enz. vereerd wordt, maar ook verworven heeft, wanneer zij tot het uiterste gebracht waren, te weten door de koninklijke genade, behalve een stilstand van wapenen voor twaalf maanden, macht om te behouden hetgeen zij verkregen hebben, en vrijheid om elders vandaan wapenen en geld te bezorgen, ja ook om tot zijn majesteit te komen door henzelf, of door afgezondenen, opdat ze te gereder mogen zijn, zo om 't overblijfsel van de Protestanten daar uit te roeien, als om herwaarts over te komen, gelijk ze al begonnen zijn, om die bloediger handel onder ons te oefenen, waaronder onze broeders elders zo grotelijks gezocht hebben.

Dit is de zwaarigheid. die ons hier drukt; dit is de staat van de republiek. Doch ziet, in het midden van deze stormen is door de zeer eerwaarde raadsheren van de beide Huizen van het Parlement, deze Synode bijeen geroepen, om de tempel des Heeren door hun raadslagen te verbeteren, en de zuiverheid van de godsdienst te beschermen; het oogwit van welke Synode zij gewild hebben dat zijn zou, het heilige canonieke Woord tot een regel te maken, en naast Gods eer, te bezorgen een allernauwste vereniging met de beste gereformeerde kerken, en zoveel mogelijk is een eenvormige godsdienst in deze drie koninkrijken. Doch ook hebben de tegenpartijders 't gemoed van de goedertierenste koning tegen ons ellendigen opgehitst, terwijl wij met dit werk met ons gehele hart bezig zijn. Daarenboven hebben wij door de oprichtende en behulpzame hand van Christus, wiens werk dit is, met blijdschap enig fundament gelegd, gedachtig aan het woord van de profeet: Wie veracht de dag der kleinere dingen?

En aldus hebben wij eindelijk, zeer eerwaarde en tegelijk geliefde broeders, ulieden het erbarmelijk aangezicht of liever een schaduw van de Engelse zaken voorgehouden, want wie kan het aangezicht recht aftekenen? dat de rechten bijna verloren, de goederen geroofd, de huizen geplunderd, en het bloed overal gestort is, opdat wij nu ook van andere dingen, hoewel ook dierbaar, niet melden. Indien God wil, dat onze lichamen zullen neergeworpen, en onder de voeten van de vijanden vertreden worden, de wil des Heeren, de wil des Heeren geschiede. Mocht het maar gebeuren, dat de Kerk van Christus die nog overig is, van de woedingen van de antichrist door ons bloed gelost werd, hoe overbodig, hoe graag zouden wij het storten? Maar omdat 't geloof van de Protestanten, waar zij ook mochten zijn, in gevaar is, omdat al Christus' heiligen het gevaar over 't hoofd hangt, zo is dat, ja dat hetgeen, dat ons enig beangstigt; omdat wij weten, dat in de vijanden een onuitblusbare toorn is, en die geenszins door ons bloed zal verzadigd worden; want hij is tegen ons niet ontstoken voor zoveel wij zondaars, maar voor zoveel wij volgers van de waarheid zijn, en liefhebbers van de zuiverheid, naar welke wij dagelijks haken. Indien God ons eens hun tot een roof zal overgegeven hebben, o, wat zullen dan al degenen, die in deze verdrukte landen 't merkteken van 't beest zullen verwerpen, terstond schrikkelijke duisternissen en nauwe banden ondergaan? En niet alleen daar, maar zij zullen ook ongetwijfeld elders door al de gereformeerde kerken in Europa 't zelfde boze kwaad ter hand nemen. Gijlieden weet zeer wel, hoe groot de grimmigheid zal wezen van het beest, dat uit de afgrond opkomt, en van de vrouw die van het bloed van de martelaren dronken is, voor deszelfs dodelijke uitgang, tegen die maagdelijke menigte, die het Lam volgt.

Wat belangt de Schotse natie en kerk, die zijn wel zeer volvaardig geweest, om deze bovenmate, boven nature brandende vlammen te blussen, zij hebben na de ootmoedigste verzoeken, tegenwerpingen en verklaringen, waarmee zij zijn koninklijke majesteit aangezocht hebben, zich eindelijk ook tot middelaars aangeboden, om de vrede voor de broederen te bezorgen. Maar nadat dit alles niet geholpen heeft, en in de wind geslagen is, zo hebben zij met de Engelse kerk en het volk een openlijk verbond gemaakt. Ja zij hebben ook besloten, voor de behoudenis van beide naties, en voor de godsdienst, die zij belijden, en door de algemene vijand besprongen wordt, ook tot bewaring, zoveel in hen is, van hun ingeboren monarch, en van zijn rijken, gelijk te lezen is in de onlangs uitgegeven Verklaring in het plechtige verbond van de drie koninkrijken, door welke schriften gewis allen wijze, en tot Christus welgenegen lieden zeer klaar kunnen weten wat zij in de zin hebben, de wapenen aan te nemen, en hun troepen bij die van hun broederen te voegen. Daarenboven hebben zij ook, omdat de grote Raad van Engeland dat verzocht had, ons hun afgezanten hier gezonden, opdat te beter in beide de volkeren dezelfde vorm van godsdienst zou bevorderd worden. Doch voor ons, die deze zending bekleden, is nauwelijks iets vermakelijker te beschouwen, dan met onze ogen te zien, dat er door zo'n recht-eerwaarde vergadering van wijze, geleerde, en vrome theologanten, de fundamenten van Gods huis gelegd zijn, niet alleen in de zaak van het geloof, maar ook in de regering van de kerk. En derhalve hebben wij het onze plicht geoordeeld, voornamelijk na het aangegaan verbond, waardoor wij ons tot deze plicht zeer verbonden rekenen, tegelijk met hen, de vergelegen kerken van Christus gewisse kennis te geven van de tegenwoordige toestand van de Engelsen, opdat alzo en de misvattingen en de bedriegerijen mochten tegengegaan worden.

Wat is er nu overig, dan dat wij in deze zeer gevaarlijke stand van de zaken, welke ons een algemene ondergang dreigt, ulieden bidden, zeer lieve broeders, ten eerste: dat gijlieden van ons aller ellenden, en daarbij de billijke, en met de hoogste onnozelheid vergezelschapte bescherming van onszelf, in een effen weegschaal van oordeel wilde overwegen; indien ons de tegenpartijders overal brandmerken met de tekenen van oproer, terwijl zij ons beschuldigen, dat wij de koning willen beroven van zijn macht, die hem toekomt, en voeren in de kerken een anarchie (een wegneming van alle regering). Gewis, wij twifelen geenszins, of 't geen wij in het onlangs gemaakte verbond, waarvan wij een afschrift hiernevens zenden, opdat het ulieden met deze brief ootmoedig ter hand gesteld worde, heilig betuigd hebben, zal ons genoegzaam verdedigen tegen die smadelijke nagevingen, dan welke die vader der leugens, noch iets valser bedacht heeft.

Doch indien er kinderen Belials opgestaan zijn, die tegen degenen, die 't niet verdiend hebben, Gods Stedehouder opgewekt hebben, indien zij 's konings naam en macht tegelijk misbruikende, dat alleen betrachten, dat zij zelfs vrij mogen zijn van de straffen, welke de hoogste vierscharen van het koninkrijk hen waardig geoordeeld hebben, en dat zij anderen mochten beroven van hun vrijheden, voorrechten, leven, ja zelfs dat het voornaamste is, van de godsdienst. Indien de wapenen, die wij aangenomen hebben, tot geen ander einde genomen worden, dan opdat wij ons en het onze beschermen tegen onrechtvaardig geweld, dat wij met recht geloven, ook enige van ulieden ettelijke malen gebeurd te zijn, indien al deze dingen zo zijn, zo laat Hij tussen ons en hen oordelen, Die de wereld regeert, de rechtvaardige Heere; Wiens hulp wij evenzo begeren, gelijk dit alles in oprechtheid en waarheid voortgebracht is. Laat ons ondertussen van de zeer geliefde broeders, welke door deze brief gegroet worden, een getuigenis van onze onschuld, en een verantwoording in ulieder heilige vergaderingen, zo dikwijls als het nodig zal zijn, verwerven.

Ten andere. Wij verzoeken ulieder medelijden met ons, die in dezelfde zaak lijden, waarover u eertijds harde, ja vreselijke dingen hebt uitgestaan. Want het zou ons in onze moeiten en smarten tot een zeer grote verkwikking zijn; indien ons gegeven werd, onder de slagen van een vertoornd Vader, de ingewanden van de broederen gewaar te worden. Indien de Kerken die onze Heere Jezus Christus zeer lief zijn, gedachtig zijnde, dat ze ook in het lichaam zijn, ons als huisgenoten van dezelfde Christus, verwaardigden te beminnen, en ook te erkennen.

Eindelijk bidden wij u, broeders, dat gelijk de slagen van de antichrist die zaak, die onze partijen beschermen, de hunne oordelen, en dezelve daarom naar vermogen ten uiterste behulpzaam te zijn, ulieden ook ter harte gaat de zaak, die wij beschermen. Want toch in waarheid, het gevaar is algemeen; en gijlieden zult na onze uitroeiing geen lange welstand mogen verwachten: want de vijanden hebben niet zozeer twist tegen personen, als tegen de Godzaligheid, en tegen het Woord Gods, in wat land het ook is, waarin zij zullen bemerken, dat de vroomheid blinkt, en het Woord des Heeren heerst. Wat aangaat de wijzen en middelen om ons te helpen, dat willen wij geheel en al aan ulieden ten uiterste gelaten hebben.

Een enkele zaak is er, die wij waarlijk geenszins kunnen nalaten van ulieden af te bedelen, namelijk ulieder gebeden, zo in 't openbaar, als in 't bijzonder, opdat God, Die de gebeden verhoort, na het verbreken van de arm des vleses, waarop wij al te zeer, helaas, al te zeer plegen te vertrouwen, Zich ons tot een Heiland betoont, opdat

de waarheid met de vrede wederkeert, opdat uit deze drie koninkrijken een hout wordt in de hand des Heeren. En opdat wij, geringe arbeiders, die wegens de oude besmettingen beschaamd geworden zijn, die nochtans in deze droeve tijd de arbeid oplegt, van de tempel te vernieuwen, de gehele gedaante van het huis zelf wel bemerkende, dat voorbeeld aan onze bouwmeesters, van wie elk waardig is, dat hij een Zerubbabel genoemd wordt, mogen voor ogen stellen, dat met de Heilige Schrift, dat best met de ingestelde Kerken, dat meest met de eendracht in de gewone zaak van de godsdienst, en 't geloof van de Britanniërs zal overeenkomen. Voorts dat elke berg wordt tot een effen veld, en dat degenen die nu het paslood in onze handen zien, als zij de hoeksteen zullen gelegd zien, met betamelijke vrolijkheid met ons mogen toeroepen: *genade, genade!*

Dit zijn de dingen, waarvan de hooggeduchte raadsheren van dit koninkrijk gewild hebben, dat wij uw eerwaardigheden, en door dezelve alle gelovigen van Christus, voor welke u zorg draagt, zouden kennis geven. Uit wiens naam, gelijk mede uit de onze, wij ulieden van harte door Christus groeten en welvaart wensen.

Uw Eerwaardigheden zeer toegenegen broeders in Christus,
 Gulhelmus Twissus, *Praeses*
 Cornelius Burges, *Assessor*
 Johannes White, *Assessor*
 Henricus Robrough, *Scriba*
 Adoniram Byfield, *Scriba*

Westminster, 29 januari 1644

Metellan,
 Alexander Henderson,
 Samuël Rutherford,
 Robertus Baillie,
 Georgius Gillespie,

Afgezanten van de Schotse Kerk

Vertaald door Koelman en ingevoegd in de Brieven van Rutherford, no 335.

De navolgende brief van Mr. Rutherford, gesteld voor zijn boek, genaamd: "Disputatio scholastica de Divina providentia", heb ik niet alleen willen vertalen, maar die hier ook ingevoegd in de Latijnse taal, waarin hij die geschreven heeft. Omdat die in die taal veel meer liefelijkheid en nadrukkelijkheid heeft, en ik dezelve zo niet in ons Nederlands kon overbrengen, dat de liefelijkheid, kracht en natuurlijke schoonheid van de auteur zijn uitdrukkingen zou behouden zijn. Ook zullen velen hen liever in de eigen taal lezen.

Jakobus Koelman

Adolescentibus S. Theologiae Candidatis, allisque Christianis lectoribus, Gratia et pax

Si instituti, si consilii mei rationem in capessenda Professionis hujus provincia (Adolescentes lectissimi, fratres dilectissimi) expectatis, in disputatione inaugurali rationem reddidi, vobisque satisfacere conabor. Paenorum proverbium est, *oportet agrum imbecilliozem esse quam Agricultorem*; Unde volunt non luctandum cum *Sparta* viribus impari; sacro Ministerio, licet non ea qua debui, tamen qua potui diligentia intentus, in remotissimis fere hujus regni oris ad mare Hybernicum degebam, *procul* (Ethnici loquuntur) *a Jove, procul a fulmine*, id est, extra aleam Episcopalis furoris latitare videbar, quamquam spes me fefellit. Onus hoc humeris meis impar, et Cathedram hanc doctorali purpura quam meo ingenio digniorem, et Cothurno Academico quam mea gracili avena aptiorem et accomodatiorem semper existimavi. At forte, uti *Tullius*, *Sicut illi ipsi Philosophi etiam in illis libellis quos de contemnenda gloria scribunt, nomen suum inscribunt, in quo praedicationem, nobilitatemque despiciant, praedicari se arinominavolunt*. Ita etiam . □ □ □ □ □ et tenuitatis suae praedicatio est superbia astuta et est quoddam sui deprimendi genus dolosi fastuosum et turgidum, *etiam Sapientibus* (ut ait *Tacitus*) *cupido gloriae novissima exiit*. Sed *bene dormit, qui quam male dormiat, non sentit*. Nimis alto alto somno sopitus est, qui suae (..) neque conscius neque pertaesus est. Agebatur enim annus fere decimus quintus, ex quo ego, dum ad hoc munus vocarer, palaestrae Academicae epicedium scripsissem et pulveri disputandi polemico nuncium remissem. Quorsum ego itaque in arenam hanc gladiatoriam descenderem? Aut cur hac tam fragili et sutuli cymba nullis (ut ita loquar) literarum velis, remigio nullo instructus in hoc pelagus me dederem? Ego enim in desuetudine disputandi, si non consenui, at saltem rubiginem et marcorem contraxi.

Verum enim vero est hoc mihi non mediocri solatio, quod testem habeam in coelis, me non libidini meae lenocinandi, non famae aucupandae, non rei familiari turpiter in serviendi studio et ardo re in hanc provinciam involasse. Hoc quicquid est oneris subire animas et concreditum gregem pascendi necessitas vetuit, mea retardavit Rusticitas, ingenii hebetudo interdixit. Sed quid ego agitatus consiliorum et cogitationum molesta reciprocatione animi haberem? Exigui, quod mihi admensus est Dominus, talenti erogandi officium, ad stadium hoc ingrediendum incitavit, Academiae invitatio obluctantem suasit, obedientiae venerandae Synodo Nationali religio persuasit et impulit. In quo munere utinam conscientiae satisfacere potero, quod laudandum, Christo ejusque Ecclesiae commodis inservire, quod obnixe orandum, seb Calumniae obsequi, nunquam potero, quod animose contemnendum.

In disputatione hac inter Scyllam nefandae (..) , quam nostris *Pontificii, Sociniani, Arminiani* falso imputarunt, et Charybdis Epicurismi et Dei Providentiae oscitantiae, quod arcte tenent accurateque defendunt Adversarii, Velificati et cursum dirigere imprimis adnitor. Naviganti praeierunt viri Magni, imprimis meus *Bradwardina* (Si non major sit quam ut meus dici possit) clarissimus *D. Tuissus, Paulus Baynes* Disputator nervosis et *Gisbertus Voetius*, solidae eruditionis (et quod non est dissimulandum, cum obscurari non possit) verae pietatis, nec non ingenii solertiae nomine professorum jam in Reformatis Ecclesiis gloria et decus eximium, quod cum dispendio famae praestantissimorum, qui nunc in *Academiis* fulgent, servorum Dei dici nollem.

Mihi scopus et labore est in hoc qualicumque et tantillo tractatu, detegere genium et ingenium *Jesuitarum* et *Arminianorum*, quibus nihil prius, nihil in votis antiquius, quam ut Deum in aeternum celebrandum *Jehovam excercituum, in consilio mirificum, in opere gloriosum* è solio providentiae deturbarent, et quod alibi dictum, liberae creaturae voluntati et *Contingentiae* novo *Jesuitarum* Idolo et deastrae spuriae aras, preces, vota, sacrificia, et encomia religiosa instituerunt; utinam penes me esset gloriae providentiae et opulentissimae gratiae succenturiari; debitum agnosco, sed unde me aere debitoque levem, non habeo.

Adjeci nonnulla Metaphysicae contemplationis, forte parerga, quae tamen usui esse possunt, in praesente disputatione.

Vobis autem (Adolescentes spectatissimi) dilectus studiorum gnaviter faciendus, neque permittendum, ut per oceanum (si sic loqui liceret) chartaceum librorum, quorum nullus modus, finis nullus est, animus vagetur. *Peregrinari est interdum errare, nusquam est, qui ubique est.*

Saeculi hujus aegrotanti et senescenti ingenio, antiqua placent, antiqua non placent, nova sorden. Ita noster Poetarum hujus saeculi facile Princeps. Buchananus in Baptista, in prologo.

Nam si vetustam fabulam quis proferat.

Turbant molesti, tussinnc et nauseant.

At si novam quis attulit, tum protinus

Vetera requirunt, comprobant, laudant, amant.

Sextentariae aut millenariae gloriae studio tabescimus; scilicet, ut vina, sic Doctorum scripta, dies aut annus reddit meliora; at tempus veritatem patefacit, non creat; plerisque doctis vitae finis gloriae principium est; aliis autem eadem urnae clauditur vita et nominis celebritas, et dierum extrema periodus est ventosae famae sepulchrum. *Redde mihi mundo Pythagoram* (inquit Petrarcha) *reddam tibi illius ingenii contemptores, redeat in Graesiam Plato, renascatur Homerus, reviviscat Aristoteles, revortatur in Italiam Varro, resurgat Livius, nestorescat Cicero, non modo segnes laudatores invenient, sed mordaces etiarn et lividos Tatractores.* Et rarae et insolitae merces sua novitate sunt vendibiles, Quicquid domi est, vile est, quod est obvium, illud sordet. Affectus veritati officit, praejudicium eam non modo obcurat, sed sepelit. Undo Ethnicis coecutientibus decantatum illud, *Sapere et amare vix Jovi contigit.* Verum enim vero veritas nuda quam pulchra, quam formosa, quam incunda! et, *animo imperabit sapiens, stultus seviet.* Qui sunt puro corde, videbunt Deum et mysteria Regni Dei. Vobis autem nihil prius habendum quam ut Theologiam ad solidam vitae Christianae praxin transferatis, nulli controversiae impensius studendum, nulli loco Communi gnavius elaborandum, nulli denique Themati velis remisque obuixius annitendum, quam vitae sanctimoniae; haec eruditionis omnis prora, et puppis est,

haec omnis sacrae literaturae est anima, et medulla, Caetera nauci non sunt: librorum conficiendorum non est modus, non finis, operosa lectio carni et ingenio torturae est: ut profecto avidum est hominis ingenium et sepulchro voracius, at Deum revereri ejusque mandata religiose observare, sapientiae verae utramque facit paginam. Pietas (inquam) omnis Theologiae sanioris est surculus, propago, sanguis; quid velitationes disputatorum, aliud quam cortex, et cutis? Credendum (Adolescentes) non disputandum, diligendum, non contemplandum: sed proh dolor! Academiarum disquisitiones Aranearum tela subtiliores indies gliscunt, sed friget, languet, tantum non exspirat fidis secundum pietatem, spinosas et Daedalaesas quaestiones, quae vel in sole maculas quaerunt, quotidie nectunt *Doctores*, sed quanti sit conscientia obediendi Deo, pauci sciunt, pauciores in pretio habent, eam vero ad verbi Dei normam componere et excolere paucissimi satagunt: hoc autem nomine vinea Christi in *Magna Britannia*, quam custodibus locavit, longe amplius debet vinearum omnium *Domino* quam ulla in orbe terrarum habitabili Ecclesia, eo quod *exercitus* Anglorum et Scotorum, *qui insequuntur in Coelo Regem illum Regum, equo albo infidentem*, longe numerosiores sunt, quam in omnibus Ecclesiis Reformatis in orbe Christiano, neque hoc quicquam amplius esse arbitror, quam ichoatom expletionum vaticiniorum de ultimis terrae finibus et insulis (quarum *nostra Britannia prima est ac celeberrima*) Christo á Patre jure haereditario dandis; adeo ut *Britanniam*, id est, *Angliam* et *Scotiam*, (quibus parvom in *Hybernia* Sororem, auctiorum longe futuram, adjungere licet) fore laudem totius orbis terrarum, coronam gloriae et Cidarum Regiam in manu Jehovae interpidè credam: ita enim Spiritus Sanctus praedixit, Ps. 2:8; 72:10; 97:1; Jes. 24:15; 49:1; 42:4,10; 51:5; 60:9; Zef. 2:11. Unde omnes hostes nostri, id est, execranda turba Malignantium, et Sectariorum in Angliae, *Familistarum, Antinomorum, Antiscripturariorum, Enthysistarum, Arianorum, Socinianorum, Arminianorum* etc. eorumque copiae pereant et deleantur necesse est. Vestrum itaque est hoc unum agere, sit animus, sit cura Christum scire. O quantopere interest S. Theologiae Candidatorum, diliciari, capi, allici, imo, inibriari suavitate, excellentia et incomparabili supereminetia *Domini Nostri* Jesu Christi; quam suave nomen, quam pulchra facies, quam dulcia et flexanima eloquia! Creatura è nihilo congenio educta, est plane nihili; Christus omnia; lutea et fragilis Regum dignitas, ille Rex Regum: homo spirans fabula, subridens et moriens vanitas, lutum vitali ad paucos dies colore quasi bracteatum, Christus solus sapiens, Pater aeternitatis, antiquus dierum, Rex aevorum: pulchrum Coelum, speciosa fidera, splendidissimus Sol; sed pulchrior et speciosior Jesus, per quem condita sunt omnia: pietati itaque et amoris Christi sacramentum dicamus, serviamus, renacius inhaerebit amor Christi. Fortè hic *animi arbitrio amor sumitur, non ponitur*: Caetera defluunt, non aliter quam per cribrum aqua: nihil aliis rebus vanius, nihil fragilius animae immortalis statuminandae totus hic mundus est basilutea, rancida, eariosa. Conferantur cum Christo quotquot excelluerunt animi dotibus, silent *Prophetae*, obmutescunt *Apostoli*, ne dari valent *Martyres* Dei, dum loquitur Christus.

Quem decorat lepor, et roceis effusa labellit.

Gratia.—

Comparentur cum illa in creata sapientia Dei Patris umbratiles scintillulae creatae gloriolae et quotquot nominis celebritate inclaruerunt, Delirat, *Plato* mentitur *Aristoteles* *Cicero* balbutit, haesitat, nescit latine loqui, *Demosthenes* mutus et elinguis obstupescit, virtutis viam ignorat *Seneca*, nihil canit *Homerus*, male canit *Virgilius*. *Ubinam est Disputatur, ubinam Scriba, ubi Disputatur? nonne invacuavit Deus sapientiam hujus mundi?* Accedant ad Christum qui virtutis gloria fulgent, *Aristides*

virtutum mentitur, *Vabius* cespitat, à via Iustitiae deviat: *Socrates* ne hoc quidem scit, se nihil scire, *Cato* levis et futilis est, *Solon* est mundi et voluptatum servus et mancipium, non legislator: *Pythagoras* nec *Sophos* nec *Philosophus* est: *Bias* nec mundi nec inanis gloriae contemptor: *Alexander Macedo* ignavus est: *Graecia* frustra gloriatur septem Sipientibus, nec *Roma* jactitet sese habere *Laelium*, non *Scipionem*, *Augustum*. Nec gloriatur *Mantua* se *Maronem* nec *Sulmo* *Ovidium* genuisse. *Cyrus* non est *Persis* gloriae, aut honori: *Themistocles* Athenis non fulget: *Agesilaus* non est *Lacedaemoniis* splendori: at longe aliter Sponsa de Christo verissime canit, *Delectus meus candore et rubore excellit, vexillarius est è myriade, caput ejus insigne aurum defaecatissimum, capilli ejus crispis discriminibus digri, oculi ejus ut eolumbarum, loti in ipso lacte, elegantur site, Genae ejus similes areolae aromaticae adultis plantis unguentariis, labia ejus liliis stillantia myrhynum liquidum.* etc. *Denique totus est desideratissimus.* Et *Paulus*.. *Est Imago Dei invisibilis et primogenitus omnis rei conditae, per eum condita sunt omnia per eum consistunt, estque caput Corporis, id est, Ecclesiae, estque principium et primogenitus ex mortuis ut inter omnes primas teneat. In ipso habitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter. Est Haeres omnium, effulgentia gloria Patris et Character personae ipsius. Alpha et Omega, Principium et finis, qui erat, qui est, qui futurus est.* Nihil est tam Augusti animi quam opibus inhiare, Christus est unum illud necessarium: magnae fortunae vir bonus sese subducit, non captivum se dedit. Qui honore et gloria, qui regnorum et diadematum splendore affluunt, foelicitatem mentiuntur, non possident, qui victoriis et belli gloria inclaruerunt, pararunt tumulo nomina et titulos, vulgo fabulam, sibi umbram et sumum. Alia commorandi, in hoc tuguriolo, spatiola vi eripiuntur, alia quasi furto subducuntur. Turpe est neque crastino dominati, neque hodierno diei manus injicere, cum morte dividimus hunc ipsum diem: exeundum, Christus via est: sapiendum, Christus veritas: vivendum, Christus vita. Nihil non faciendum, sudandum, currendum vigilandum, ut cum eo in aeternum beati vivamus. Hodiè non vivere imprudentia, sarcinas non colligere mira oscitantia est, et nos die crastino victuros sperare, longè stultissimum: nisi Christo potiamur, nihil praestamus, si illo fruamur, nos in aeternum beatos. Huc vires intendite, concertate, brevi aderit Dominus, merces ipsius secum, reddet unicuique prout opus ipsius erit. Vigilate, orate, in Aeternum vivite, et Valet.

Vester in Christo omni officiorum nexu devinctissimus Frater,

Samuël Rutherford

Aan de Jongelingen, Studenten van de Heilige Theologie, en aan andere Christenlezers

Genade en vrede

Uitgelezenste jongelingen, zeer geliefde broeders!

Indien gijlieden de reden verwacht te verstaan van mijn voornemen en raadslag, in de last van dit professoraatschap te aanvaarden, ik heb de reden gegeven in mijn inauguraal (eerste) rede, en ik zal ulieden trachten genoeg te geven. Het is 't spreekwoord van de Lacedemoniërs, een land moet zwakker zijn dan de landman, waardoor zij willen, dat men niet moet worstelen met een ambt, daar men geen kracht genoeg toe heeft. Zijnde bezig met de heiligen predikdienst, hoewel niet met zulk een vlijtigheid als ik moest, nochtans zo ik best kon, woonde ik bijna in de vergelegenste landpalen van dit koninkrijk bij de Ierse Zee, ver (gelijk de heidenen spreken) van Jupiter, ver van de bliksem dat is, ik scheen verborgen te zijn buiten 't gevaar van de bisschoppelijke woeding; hoewel mijn hoop mij bedrogen heeft. Altijd heb ik deze last te zwaar geoordeeld voor mijn schouderen, en deze professorale stoel dacht ik waardiger het doctorale purper, dan mijn verstand, en bekwamer en gevoeglijker voor een hoge academische stijl dan voor mijn zwakke lage stijl. Maar misschien, gelijk Tullius zegt, gelijk diezelfde wijsgeren, zelfs in die boekjes, welke zij schrijven van alle eer te verachten, evenwel haar naam daar voorzetten, in 't geen waarin zij versmaden de roem en de adel, daar zoeken zij in geroemd en genoemd te worden; is also mede het verklaren van zijn onmacht, en kleine bekwaamheid een loze hoogmoed; en waarlijk daar is een bedrieglijke trots en opgeblazen soort van zichzelf te verlaten. Ook de wijzen, gelijk Tacitus zegt, doen 't kleed van de eerzucht allerlaatst uit. Maar hij slaapt wel, die niet voelt, hoe kwalijk dat hij slaapt. Hij is met een al te, al te diepe slaap bevangen, die noch kennis van zijn zwakheid, noch verdriet daarin heeft. Want 't was bijna vijftien jaren geleden, toen ik tot dit ambt geroepen werd, sinds ik het academische worstelperk verlaten, en van de strijdplaats van 't redetwisten mijn afscheid genomen had. Waarom zou ik dan weer in de schermschool afkomen? Of waarom zou ik met dit zo broze en gelapt schuitje, niet voorzien zijnde, om zo te spreken, met enige zeilen of riemen van geleerdheid, mij in deze zee begeven? Want hoewel ik niet oud geworden ben in de ongewoonheid van redetwisten, zo heb ik toch een roest en schimmel of verwelking verkregen.

Doch waarlijk, dit is mij geen kleine troost, dat ik een Getuige in de hemel heb, dat ik in de bediening niet schielijk ingevallen ben; om mijn lust te dienen, noch om een naam te bejagen, noch uit een vurige drift, om tijdelijk voordeel op een vuile wijze te verkrijgen. De noodzakelijkheid, van de zielen en de toevertrouwde kudde te weiden, heeft mij verboden, deze last zodanig als zij is, op te nemen, ook heeft mijn bloheid mij daartoe traag gemaakt, en de bothheid van mijn verstand heeft mij weerhouden. Maar wat heeft mij dan aangemoedigd, zijnde door mijn raadslagen en gedachten op een moeilijke wijze op en neer gedreven? Om in deze loopbaan in te treden, heeft mij opgewekt mijn plicht, van mijn klein talent, dat mij de Heere toegemeten heeft, aan te leggen, de nodiging van de academie heeft mij tegenstrevende, daartoe aangeraden, het geweten van te moeten gehoorzamen aan de eerwaarde nationale Synode heeft er mij toe overreed en aangedreven. In welke bediening, och of ik mijn geweten kon komen te voldoen; dat te prijzen is, Christus en ten goede van Zijn kerk te dienen, dat te bidden is, maar de lastermond te voldoen, dat zal ik nooit kunnen, dat kloekmoedig te verachten is.

Ik tracht in dit gesprek inzonderheid te zeilen en mijn koers te sturen tussen de roos van de gruwelijke stelling, dat God de auteur van de zonde is, dat de Papisten, Socinianen en Arminianen aan de onzen vals hebben toegeschreven, en tussen de stranden van het Epicurisch gevoelen, dat de voorzienigheid Gods de zaken van de wereld niet behartigt, dat de partijen vasthouden en nauwkeurig beschermen. Grote mannen hebben mij in deze vaart voorgegaan, inzonderheid mijn Bradwardina, indien hij niet groter is, dan dat Hij van mij kan gezegd worden, de zeer geroemde heer Twissus, de sterke twistredenaar Paulus Baynes, en Gisbertus Voetius, wegens vaste geleerdheid, en dat niet te verveinzen is, omdat het niet kan verdonkerd worden, wegens ware Godzaligheid en gauwigheid des verstands, nu de heerlijkheid en uitstekende eer van de professoren in de Gereformeerde kerken? dat ik niet wilde gezegd hebben tot nadeel van de naam van de zeer voortreffelijke dienstknechten Gods, die nu in de academiën blinken.

Mijn oogmerk en arbeid in dit kleine traktaat, zodanig als het is, loopt daarop uit, dat ik de aard en 't verstand van de Jezüieten en Arminianen mocht ontdekken, die niets meer behartigen of wensen, dan dat ze God, te prijzen in der eeuwigheid, de Heere der heerscharen, wonderlijk van raad, heerlijk van daad, van de troon van Zijn Voorzienigheid mochten stoten, en hetgeen ik elders gezegd heb, dat ze voor de vrije wil van 't schepsel, en voor de nieuwen afgod en bastaardgodin van de Jezüieten, de gebeurlijkheid, altaren, gebeden, geloften, offeranden en godsdienstige lofzeggingen mochten aanstellen. Och, of ik de macht had, om de eer van de Voorzienigheid, en van de allerrijkste genade bescherming toe te brengen! Ik erken mijn schuldige plicht, maar ik heb niet, waarvan mijn schuld te betalen.

Ik heb er enige dingen van Metafysische beschouwing bij gedaan, hoewel licht hiertoe niet behorende; die nochtans in het tegenwoordige gesprek nuttig kunnen zijn. Maar gijlieden, zeer aanzienlijke jongelingen, moet verstandig een verkiezing van studiën maken, en u moet u wel wachten, dat uw gemoed niet zwerf door de papieren oceaan van boeken, indien ik zo mag spreken, van welke noch maat noch einde is. Buitenslands reizen is meermalen te dwalen, hij is nergens, die overal is.

Aan het ziekelijke en oud wordende verstand van deze eeuw behagen de oude dingen, en wederom behagen de oude dingen niet; het nieuwe staat haar aan, wederom stinken haar de nieuwe dingen; zo sprak Buchananus, wel de voornaamste van de poëten van deze eeuw, in Baptistâ in prologo. Want als iemand een oude komedie voortbrengt, dan maken de moeilijke mensen een geraas, zij hoesten en walgen er van; maar zo iemand een nieuwe brengt, dan vereisen zij terstond het oude, dat keuren zij best; dat prijzen en beminnen zij. Wij teren ons uit door een poging naar een eer, die zeshonderd of duizend jaren mocht duren; te weten, de dag of 't jaar maakt de schriften van de geleerden, gelijk de wijnen, te beter. Doch de tijd schept de waarheid niet maar hij maakt ze openbaar. De meeste geleerden is 't eind van hun leven 't begin van hun eer; maar anderen hun vermaarde naam eindigt terstond, tegelijk met hun leven, en uiterste einde van hun dagen is 't graf van hun winderige naam. Geef mij Pythagoras weer in de wereld, zeide Petrarcha, ik zal u wedergaven de verachters van zijn verstand. Laat Plato weer in Griekenland komen; laat Homerus weer geboren, laat Aristoteles weer levend worden, laat Varro weer in Italië keren, laat Livius opstaan, laat Cicero wederom bloeien, zij zullen niet alleen trage prijzers, maar ook bijtachtige en nijdige lasteraars vinden. Ook worden zeldzame en ongewone waren best verkocht, wegens hun nieuwigheid; al wat men thuis heeft, is slecht, hetgeen overal te vinden is,

dat stinkt; lijden verhindert de waarheid; vooroordeel verduistert ze niet alleen, maar begraaft ze. Waar vandaan dat veelverhaalde woord bij de halfblinde heidenen was: zelfs Jupiter heeft nauwelijks het geluk gehad, van tegelijk wijs, en in liefde, te zijn. Maar waarlijk, wat is de naakte waarheid schoon, heerlijk en aangenaam! Ook zal een wijs man over zijn gemoed gebieden, een dwaas zal er slaafachtig onder liggen.

Maar ulieden moet niets meer op 't hart liggen, dan dat u de theologie overbrengt tot een vaste praktijk van een christelijk leven. In geen geloofspunt moet u meer studeren, in geen gewone plaats moet u vlijtiger arbeiden, op geen stof moet u zich met ingespannen krachten meer uitleggen, dan op heiligheid van het leven; deze is 't voornaamste, 't eerste en laatste van de geleerdheid. Dit is de ziel en het merg van alle heilige wijsheid, de andere dingen zijn zeer weinig te achten; er is noch maat noch eind van boeken te maken; het arbeidzame en veelvuldige lezen is een kwelling voor 't vlees en verstand; maar waarlijk 's mensen verstand is gretig en verslindender dan het graf; maar God te vrezen, en Zijn geboden godsdienstig te onderhouden dat is het hoofd en 't voornaamste van de ware wijsheid. De Godzaligheid, zeg ik, is de spruit, het afzetsel en 't bloed van alle gezonde theologie. Wat zijn de schermutselingen van de redetwisters anders, dan de schil en de huid?

Jongelingen, men moet geloven, en niet redetwisten; men moet liefhebben, en niet beschouwen. Maar helaas! De onderzoekingen van de academiën, fijner dan het web van de spinnen, nemen dagelijks toe, maar 't geloof dat naar de Godzaligheid is, verkoudt, verslapt, en is niet ver van de geest te geven. De doctoren maken dag bij dag doornachtige en hoogvliegende geschillen, die zelfs in de zon vlekken zoeken; maar weinigen weten, van wat een waarde een geweten is, van God te gehoorzamen; nog minder houden dit voor dierbaar; maar zeer weinigen trachten hun geweten naar de richtsnoer van Gods Woord te richten, en te bewerken. Doch in deze is Christus' wijngaard in Groot-Brittannië, die Hij aan de hoeders verhuurd heeft, veel meer schuldig aan de Heere van alle wijngaarden, dan enige kerk in de ganse bewoonbare wereld; omdat de heirlegers van Engelsen en Schotten, die die Koning der koningen, zittende op Zijn wit paard, volgen, veel talrijker zijn, dan in al de gereformeerde kerken in de christenwereld; en ik oordeel dat dit niet meer is, dan een begonnen vervulling van de profetieën aangaande des aardrijks uiterste eindpalen, en eilanden, van welke ons Brittannië het eerste en vermaardste is, die van de Vader aan Christus tot een erfenis zouden gegeven worden; zodat ik onbevreesd geloof, dat Brittannië, dat is, Engeland en Schotland, waarbij men een kleine zuster in Ierland, zullende ook veel meer toenemen, mag voegen, een lof zal wezen van de ganse aarde, en de kroon van de heerlijkheid, en een koninklijke hoed in de hand des Heeren: want zo heeft de H. Geest voorzeggd, Ps. 2:8; 72:10; 97:1; Jes. 24:15; 49:1; 42:4,10; 51:5; 60:9; Zef. 2:11, zodat dan al onze vijanden, dat is, de vervloekte menigte van de Malignanten en Sektarissen in Engeland, Familisten, Wetsbestrijders, Schriftbestrijders, Geestdrijvers, Arianen, Socinianen, Arminianen enz. en hun troepen moeten vergaan, en uitgeroeid worden.

Het staat ulieden dan toe, dat ene te behartigen, daar moet uw hart en zorg op staan, dat u Christus mocht kennen. O, hoeveel is er de studenten van de Heilige Theologie aan gelegen, met de zoetheid, voortreffelijkheid en onvergelykelijke hoge uitmuntendheid van onze Heere Jezus Christus vermaakt, ingenomen, gelokt, ja dronken gemaakt te worden! Hoe liefelijk is Zijn Naam! Hoe schoon is Zijn aangezicht! Hoe zoet en zielroerend zijn Zijn woorden! Het schepsel, uit zijn

aangeboren niet uitgehaald, is geheel niemendal; Christus is alles. De waardigheid van de koningen is van leem, en broos; Hij is de Koning der koningen. De mens is een ademende fabel, een lachende en stervende ijdelheid, leem, voor weinige dagen als met een levende verf beslagen; Christus is alleen wijs, de Vader der eeuwigheid, de Oude van dagen; de Koning der eeuwen; de hemel is schoon, het gesternte is lieflijk, de zon is meestblinkende; maar schoner en liefelijker is het aangezicht van Jezus, door Wie alle dingen geschapen zijn. Laten wij ons dan overgeven, en heilig verbinden aan de Godzaligheid en aan de liefde van Christus; laat ons die dienen, zo zal de liefde van Christus dieper inkleven. Misschien wordt hier de liefde naar 't vrije welbehagen van het hart genomen, en niet gesteld.

De andere dingen vlieten weg, gelijk het water door een zeef; er is niet ijdel, niet brozer dan de andere dingen. Om de onsterfelijke ziel vast te stellen, is deze gehele wereld niet anders dan een lemen, vermolmde en verrotte grond, en fundament. Laat met Christus vergeleken worden, zoveel mensen als er in gaven van het gemoed ooit uitstekende zijn geweest, de profeten zwijgen, de apostelen verstommen, de martelaars Gods kunnen niet spreken, terwijl Christus spreekt, Dewelke versierd is met aangename lieflijkheid, en op Wiens rozerode lippen de genade uitgestort is. Laat met die ongeschapen wijsheid des Vaders vergeleken worden de schaduwachtige stukjes van geschapen heerlijkheid en zo velen als er door vermaardheid van naam beroemd zijn geworden, Plato suft, Aristoteles liegt, Cicero stamelt, hapert en kan geen Latijn spreken; Demosthenes is stom, en staat verzet als zonder tong, Seneca weet de weg van de deugd niet; de poëzie van Homerus is niemendal, de poëzie van Vergilius is verkeerd. Waar is de twistredenaar? Waar is de schriftgeleerde? Waar is de onderzoeker van deze eeuw? En heeft God de wijsheid van deze wereld niet dwaas gemaakt? Laat tot Christus komen, die door de glans van de deugd hebben uitgeblonken; Aristides maakt een valse vertoning van de deugd, Fadus struikelt, en wijkt van de weg van de gerechtigheid af; Socrates weet zelfs dat niet, dat hij niet weet; Cato is lichtvaardig, en ijdel. Solon is een knecht en slaaf van de wereld, en van zijn lusten, niet een wetgever; Pythagoras is noch wijs, noch wijsgeer; Bias is geen verachter van de wereld, noch van de ijdele eer; Alexander de Macedoniër is blohartig, Griekenland roemt tevergeefs op haar zeven wijzen; en laat Rome niet pochen, dat het een Laelius, of een Scipio, of een Augustus heeft. Laat ook Mantua zich niet beroemen, dat het Maro, noch Sulmo, dat het Ovidius ter wereld gebracht heeft. Cyrus is niet tot eer en heerlijkheid voor de Perzen. Themistocles blinkt te Athene niet. Agesilaus is voor de Lacedemoniërs niet tot een glans. Maar geheel anders zingt de bruid met de hoogste waarheid, aangaande Christus: Mijn liefste steekt uit in blankheid en roodheid; Hij draagt de banier boven tienduizend; Zijn hoofd is van het fijnste, dichtste goud; Zijn haarlokken zijn gekruld, zwart als een raaf; Zijn ogen zijn als der duiven, met melk gewassen, staande als in kaskens der ringen. Zijn wangen zijn als beddekens van specerijen, als welriekende torentjes; Zijn lippen zijn als leliën, druppende van vloeiende mirre, enz.

Eindelijk al wat aan Hem is, is gans begerlijk. En Paulus zegt: *Hij is het Beeld van de onzienlijke God, de Eerstgeborene aller schepselen: want door Hem zijn alle dingen geschapen. En Hij is voor alle dingen, en alle dingen bestaan samen door Hem. En Hij is het Hoofd des lichaams, namelijk der gemeente; Hij is 't Begin, en de Eerstgeborene uit de doden, opdat Hij in allen de Eerste zou zijn. In Hem woont al de volheid van de Godheid lichamelijk: Hij is de Erfgenaam van alles, afschijnsel van des Vaders heerlijkheid, en het uitgedrukte Beeld van Zijn zelfstandigheid; de Alfa en de Omega, 't Begin en het Einde, die is, en die was, en die komen zal.*

Niets is meer een bewijs van een laaghartigheid, dan veel naar rijkdommen te gapen. Christus is dat ene nodige. Een goed man onttrekt zich aan een brede staat, maar hij geeft er zich niet aan gevangen. Die overvloedige eer en heerlijkheid, ja ook die de glans van koninkrijken en kronen hebben, die roemen vals van 't geluk, want zij bezitten het niet; die door overwinning en oorlogseer roemruchtig zijn geworden, die hebben maar marmeren titels voor hun grafsteen, voor 't volk een geschiedenis en voor zichzelf een schaduw en rook verkregen. Enige tijds lengten. om in dit kleine hutje te wonen, worden ons met geweld ontnomen; anderen worden ons steelsgewijze afgetrokken. Het is schandelijk, dat daar men geen heer is over de morgen, men de huidige dag niet vlijtig waarneemt. Wij delen deze onze dag met de dood. Wij moeten er uitgaan, Christus is de weg. Wij moeten wijs worden, Christus is de waarheid. Wij moeten leven; Christus is het leven. Wij moeten geen arbeid ontzien, wij moeten zweten; lopen, waken, opdat wij eeuwig gelukkig met Hem mogen leven. Heden niet te leven, dat is onvoorzichtigheid, geen pak en zak te vergaderen, dat is wonderbare nalatigheid, en te hopen, dat men de dag van morgen nog zal leven, is de grootste dwaasheid. Indien wij Christus niet verkrijgen, zo hebben wij niets teweeggebracht; indien wij Hem genieten, dan zijn wij voor eeuwig gelukkig. Spant hiertoe uw krachten in; strijdt samen; de Heere zal binnenkort komen, Zijn loon is met Hem: Hij zal een ieder vergelden, naardat zijn werk zal zijn. Waakt, bidt, leeft, en vaartwel tot in der eeuwigheid.

Ulieder tot alle gediensigheden verplichte broeder in Christus,

Samuël Rutherford